

Μέλπω Μερλιέ: Προτοπόρος εθνογράφος

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_civ_2_27/05/2012_483416



***Η Μέλπω Λογοθέτη- Μερλιέ**

***Καίρια η συμβολή της Μέλπως Μερλιέ**

στη μελέτη του ελληνισμού της Μικρασίας

Presentation du Centre d' Etudes d' Asie Mineure. Recherches d' Ethnographie

**Εισαγωγή: Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης
εκδ. Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών**

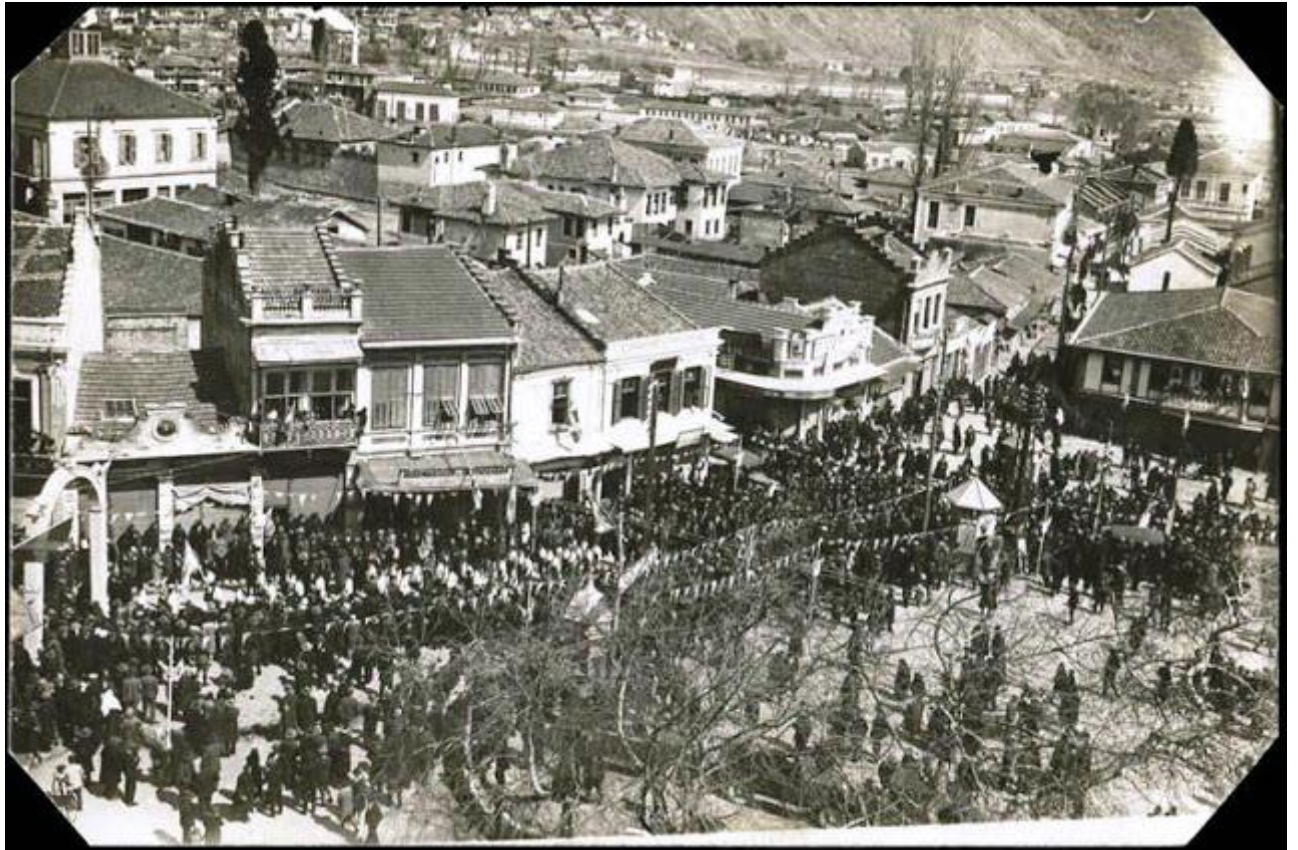
Της Ιωάννας Πετροπούλου*

Στα χρόνια του Μεσοπολέμου, μετά τη μικρασιατική ήττα, η Ελληνίδα Μέλπω Μερλιέ μαζί με τον φιλέλληνα σύζυγό της, Οκτάβιο Μερλιέ, ιδρύει το 1930 το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, πρωτοπόρο ερευνητική μονάδα για τη μελέτη τού πέραν του Αιγαίου ελληνισμού.

Γνωστοί από την πολυσχιδή, καίρια συμβολή τους στα δημόσια πράγματα, οι Μερλιέ μπορούν να θεωρηθούν, δικαιωματικά, και εισηγητές της μικρασιολογίας, νεόκοπης τότε επιστήμης στη χώρα μας. Ακριβώς γι' αυτό, η έκδοση την οποία παρουσιάζουμε εδώ έχει ειδικό ενδιαφέρον:

Πρόκειται για ένα κείμενο που συντάσσει ως διευθύντρια η Μ. Μερλιέ στα μέσα του 20ού αιώνα, στο οποίο εκθέτει τα επιστημονικά πεπραγμένα της εικοσάχρονης πορείας του ιδρύματος και τις ερευνητικές προοπτικές του στο 22ο Συνέδριο των Ανατολιστών ([Congres des Orientalistes](#)), που διοργανώθηκε το 1951 στην Πόλη. Σήμερα, εξήντα χρόνια μετά, το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών προβαίνει σε καλαίσθητη επανέκδοση της εισήγησης στη γλώσσα που γράφτηκε- στα γαλλικά.

Η παρούσα ανατύπωση με τίτλο «Presentation du [Centre](#) d' Etudes d' Asie Mineure. Recherches d' [Ethnographie](#)» δεν έχει διόλου χαρακτήρα παρελθοντολογικό, μουσειακό. Αντίθετα, φιλοδοξεί να επικαιροποιήσει τα επιστημονικά ζητήματα που θέτει η εισήγηση ώστε να συμβάλει στον ζωτικό διάλογο ανάμεσα «στους προλαλήσαντες» και στη νέα γενιά των εκκολαπτόμενων ιστορικών. Στην εισαγωγή του, ο καθ' ύλην αρμόδιος καθηγητής Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης ιχνογραφεί την πνευματική διαδρομή της «μεγάλης οραματίστριας και εμπνεύστριας» Μερλιέ, όπως τη χαρακτηρίζει.



***Ξάνθη, η γενέτειρα της Μέλπωσ Merlié**

Πράγματι, η μουσικολόγος Μέλπω Λογοθέτη- Merlié (Ξάνθη 1890- Αθήνα 1979), κράμα Θρακιώτισσας και Κωνσταντινουπολίτισσας, προικισμένη με γερή ευρωπαϊκή πανεπιστημιακή παιδεία, μετά την τραγωδία του 1922 εισηγήθηκε την καταγραφή του μουσικού πλούτου των εκπατρισμένων και επωμίστηκε με τους συνεργάτες της την ερευνητική ανασύσταση των μικρασιατικών κοιτίδων μέσα από τον προσφυγικό λόγο. Κληροδότησε στον τόπο ένα μοναδικό σε πληρότητα αρχαιακό υλικό μεγάλης γεωγραφικής εμβέλειας, που αριθμεί συνολικά 300.000 χειρόγραφες σελίδες. Αρωγός στην προσπάθειά της στάθηκε το ελληνικό αλλά και το γαλλικό κράτος – ένθερμοι υποστηρικτές υπήρξαν ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο [Hubert Pernot](#). Έτσι μίλησε στα σκαριά η μεγαλόπνοη καταγραφή των ελληνικών οικισμών της Μικράς Ασίας.



***Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες, εγκαταλείπουν τις πατρογονικές εστίες τους**

Χίλιες μαρτυρίες

Η Ελληνίδα σύνεδρος, στο φυλλάδιό της, εκθέτει συνοπτικά τον ερευνητικό σχεδιασμό που εκπονείται για «τον τελευταίο ελληνισμό της Μικράς Ασίας», δίνοντας έμφαση στον έως τότε «άγνωστο ελληνισμό της Καππαδοκίας». Προσκομίζει ποσοτικά στοιχεία για τον φέροντα οργανισμό του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, δηλαδή το Αρχείο Προφορικής Παράδοσης. Για τη συγκρότησή του συλλέχθηκαν μαρτυρίες από χίλιους πρόσφυγες της πρώτης γενιάς, μελετήθηκαν 17 επαρχίες και εντοπίστηκαν 2.163 κοιτίδες με αμιγή ορθόδοξο ή μεικτό πληθυσμό. Η εισηγήτρια προσανατόλισε την έρευνα στο «τριεθνές» εκείνο σημείο όπου η ελληνική συναπαντιέται με την τουρκική και τη διεθνή ιστοριογραφία.

Η συμβολή της στο Συνέδριο των Ανατολιστών συνιστά δείκτη των ιδεολογικών επιλογών μιας εποχής, εκφράζει τη γραμμή πλεύσης – γραμμή επικοινωνίας που, παρά τις αντίξοες συνθήκες, χάραξε το ζεύγος Μερλιέ απέναντι στη Δύση αλλά και στην Ανατολή. Επίκεντρο των αιτημάτων τους στάθηκαν οι ανταλλαγές σε θεσμικό επίπεδο τόσο με ευρωπαϊκούς επιστημονικούς φορείς όσο και ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Στο πνεύμα της ελληνοτουρκικής προσέγγισης η Ελληνίδα σύνεδρος θεωρεί εφικτή και ευκαταία την καταγραφή των πολιτισμικών αλληλεπιδράσεων καθώς και την ιστορική μελέτη του κοινού παρελθόντος των δύο λαών.

Τέλος, η διευθύντρια του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών σημειώνει ότι το ίδρυμα συγκροτεί «την πρώτη Σχολή Εθνογραφίας στην Ελλάδα»- όπως προτάσσει και στον υπότιτλο: [Recherches d' Ethnographie](#).

Ευρύτερη σκόπευση

Ο επιστημονικός όρος «εθνογραφία» που συντίθεται από τις δύο ελληνικές λέξεις «έθνος» και «γραφία» πρωτοεμφανίζεται στη γαλλική γλώσσα το 1823, κατά το λεξικό [Robert](#). Ο «δικός μας» Στέφανος Α. Κουμανούδης (γεννήθηκε στην Αδριανούπολη) αποθησαυρίζει τη λέξη και προσθέτει ότι απαντά ήδη προεπαναστατικά στον ελληνικό περιοδικό Τύπο. Δυστυχώς, η λεξικογραφική αυτή μας πρωτιά δεν βρήκε άμεση ανταπόκριση στη δημόσια σφαίρα, η βραδυπορούσα εθνογραφία δεν εντάχθηκε εγκαίρως θεσμικά στο νεοελληνικό κράτος. Μέθοδος «ανοιχτών οριζόντων», είχε να αντιπαλέψει την παραδοσιακή καθήλωση της εγχώριας ιστορικής σκέψης στη λαογραφία του 19ου αιώνα.

Σήμερα, η επαναφορά ενός παλαιού κειμένου οδηγεί σε αναστοχασμό. Όταν στη μεταπολεμική περίοδο η λαμπρή Ελληνίδα συντάσσει την παρουσίαση αυτή, το εγχείρημα της ταύτισης ενός επιστημονικού φυτωρίου για την έρευνα της Μικράς Ασίας με την εθνογραφία αποκαλύπτει μάλλον μια βαθιά λαχτάρα της Μερλιέ παρά μια πραγματικότητα με αντικειμενικό έρεισμα. Αναμφίβολα, η οραματίστρια έβλεπε πέρα από τον στενό ορίζοντα- και πάντως μακρύτερα από τον εγχώριο περίγυρό της.

Για τον λόγο αυτό, σήμερα η κριτική θεώρηση του έργου της καλό θα ήταν να ασκηθεί όχι μόνον με άξονα τα πεπραγμένα και κεκτημένα αλλά να συνεκτιμήσει και σχεδιασμούς που έμειναν στα χαρτιά. Τα ανεκτέλεστα έργα αποτυπώνουν την ευρύτερη σκόπευση του μέσα και έξω ελληνισμού, της διευθυντικής εκείνης ομάδας που στον πολιτισμό και στην πολιτική ιδεάσθηκε περισσότερα από όσα το διαθέσιμο δυναμικό της ήταν σε θέση να πραγματοποιήσει. Αραγε, σήμερα, στον χώρο του πολιτισμού και των ανθρωπιστικών επιστημών βρισκόμαστε σε σημείο εκ διαμέτρου αντίθετο, με τις στρατιές των άνεργων επιστημόνων αδιάκοπα να προελαύνουν;

*** Η κ. Ιωάννα Πετροπούλου είναι ιστορικός.**